

STRTI. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Ana, učiteljica francozščine, 25 let stara.

Ivan, kapelnik, 45 let star, s sivimi lasmi in upalim licem. Govori mirno, resignirano.

Ana pride v klobuku in uličnem jaketu. Odloži oboje na posteljo in utrujena sede na divan. Premišlja. Nakrat trpko vsklikne: In to bi naj bilo življenje! Mladost! Razburjeno trešči z glavo ob mizo in strastno zaplaka.

Ivan neopažen vstopi. Obstoji pri vratih: Toraj tako! Tudi ona! Stopi bliže in pogladi jo po laseh: Ana!

Ana se zdrzne, potem vzplamti: Ti!... Ti se upaš!... Nemo mu pokaže vrata.

Ivan: Idem naj?! Ne.

Ana: Idi, idi!... Idi! Čuješ, idi!

Ivan: Ne, tako ne grem.

Ana skrajno razburjena: Poberi se! Pojdi mi izpred oči! Kako se upaš?! O moj Bog! Vrže se na divan in brezupno plaka.

Ivan sede. Tiho.

Ana čez dolgo, mirneje: In kaj hočeš od mene?

Ivan: Hočem, da se vrneš k meni.

Ana: Hočeš...?! Ha, ha, ha!

Ivan molči in čaka.

Ana nestrpno: Pojdi! Kako dolgo hočeš še tu ostati? Ne vidiš, da ne morem prenesti tvoje prisotnosti!

Ivan: Ana!

Ana: Molči! Idi! Jaz ne pojnim, kako si mogel priti k meni! Ti k meni!

Ivan: Tvoj mož sem.

Ana: In ti me spominjaš na to! Ti!.. Ti, ki si me onečastil, pomandral in oskrnil. Ti, ki si mi otroval mojo mladost, uničil me za vse življenje?! Moj mož?!... Moj krvnik si!... Moje prokletstvo!

Ivan mirno, z grenkim nasmehom: Da, bilo je sojeno tako.

Ana: Sojeno?! Ha, ha! Ko si bil dovolj blaziran, sit in truden, ko si bil dovolj slab in star v srcu in duši, ko si bil fizično že doigran, tedaj se ti je zahotelo miru, »družine«, »žene« — in prišel si k

nam po mene. Hotelo se ti je mladosti, svežosti, takega veselega, srečnega, sme javega otroka. kakor sem bila jaz. Ha, ha! O, moral si imeti peklenški užitek, ko si me pahnil do grla v blato, prav do konca me uničil, docela dobil! Kaj si napravil iz mene?! O, o! Divji joč.

Ivan po odmoru: Jaz ali drugi — končno je vsejedno!

Ana: Ti ali drugi?! Oh, in jaz sem toliko sanjala o sreči. Da nekdo pride in me pelje v nov svet, v svet poln čudežev in krasote. Nekdo, ki je močan in blag, nekdo z veliko sveto dušo, mož z močno voljo in otroškim srcem. Pa si prišel ti. O, ti si poznal ženske! Kako ne?! Ah, naužil si se jih, najboljših in najslabših. Naužil do sitosti. Gazil si po njih, brutalno, kakor živina po rožah. Niti vedel nisi, koliko si jih pomandral in ugonobil. A nazadnje so i one tebe uničile. In tebi se je zdelo, da je čas odnehati... Namreč, mislil si: napravimo si dom, gnezdo, kjer si človek odpočije, kjer je negovan, kjer ima postrežbo in oskrbo v bolezni in starosti, kakor se je ne more zahtevati od poslov, od plačanih ljudi... Tudi je pozicija oženjenega človeka sclidnejša, bolj ugledna napram družbi... Pa si prišel po mene. Ni ti bilo težko. Moj Bog, nisi bil grd, in tako moški, tako odločen! Kako sem te spoštovala! Kako sveta, obožujoča je bila moja ljubezen! Ha, ha, ha... Nervozen, histerističen smeh. — No, ti molčiš? Ali se ne smeješ z menoj? Ah, kako krasno te je morala zabavati moja naivna ljubezen. Nepretenljiva šaloigra, kaj ne?! In kako zvesto si igral svojo ulogo! Jaz sem bila zaljubljena, zaljubljena do norosti! Pomisli! Ah, kako si bil velik za me, kak junak! Moj malik si bil, moj bog, in jaz sem si želela biti tvoja ponižna dekla. Tako velik, tako nedosežen v moji duši! Kaj ne, kako smešno, kako strašno smešno?!... Ustavi se pred njim, neskončno bridko: Lep čas je bil, ko sem bila tvoja nevesta.

Ivan za-se: Ne, mene je bilo groza...

Ana: Groza?!... Vendar... Čudo!... In zakaj mi nisi prizanesel, kaj sem ti storila?! Odišel bi bil, izginil! Jaz bi te ne bi bila proklinjala. O ne! Tako sem te oboževala, tako vzvišen si mi bil... Glej, jaz bi bila mislila, da sem ti premalo, da te nisem vredna... To bi bila mislila. In ostal bi bil isti moj gospod, moj malik in ideal... Si me moral tako ponižati, tako do cela uničiti?! O ti... ti!... Stoji pred njim in gleda doli na njega z neopisljivim preziranjem. Si se mi moral pokazati v pravi luči, brez krinke?!... Sploh, kaj delaš tu, idi! Ne spominjaj me da si ti tisti, ... da sem doigrana, da sem pri koncu, strta... s petindvajsetimi leti!... Idi, mogla bi se spozabiti.

Ivan: Pusti me tukaj. Zakaj bi te ne poslušal? Govori! Molčati je težko. In zakaj bi te ne poslušal jaz? Nikogar nimaš.

Ana: Nikogar, nikogar! Vse si mi ukral, vse si mi odpodil. Sama sem, tuja vsem... Materi, očetu, sestri, bratu... Vsi so zoper mene... Ne pojmi me, ni jim tako grozno... Veseli se, ti imaš polno zagovornikov, jaz le odpor!...

Ivan s posebnim nasmehom: Rekel sem, jaz ali kdo drugi, — končno je vsejedno...

Ana: Ha, ha! Torej tako se brišejo računi! Kako grozno mi je, kako strašno grozno! Meni, ki sem žrtva! Kako vest imaš, kaka čustva, — imaš li srce?... Ko se je vse rušilo, ko je vse padalo na me, ko so se pogreznili bogovi v blato, ko sem jaz sama ležala v kaluži, — moj Bog, kako strašen čas je bil to! Tebi ni bilo nič, — ti si se čudil. Čudil si se, da se ne vdam, da ne molčim! Čudil si se, da sem videla in čutila sramoto, v katero si me zavlekel, da moja duša ni otrpnila precej prvi hip. Kako si me ponižal! Vidiš, tako pobožno sem ti sledila, jaz tvoja mlada, nedotaknjena žena, tedaj na oni poročni dan. Še bi bil lahko kaj rešil, še

bi bila lahko živela sreča med nama! Moj Bog, tako sem te ljubila, tako sem ti verjela... Ali ne, kaj si hotel z ženo, — z nepokvarjeno ženo, — prostitutko si potreboval! In zato si mi moral vse strgati z duše, vse moje lepe sanje, vse čisto, dobro in plemenito si moral zamazati! In ti si se čudil, da sem kričala, da sem se branila. Čudil si se, da hodim z objokanimi očmi okrog, da si trgam lase z glave, da si s pestjo bijem to svoje mlado, oskrnjeno telo! S čelom sem tolkla v zid, grizla sem si roke, in moji nohti so bili okrvavljeni z mojo krvjo. Kožo bi si bila spraskala s telesa, da se očistim. A ti vsega tega nisi razumel. Rekel si jedenkrat materi, da sem ob pamet. Ob pamet!? Ha, ha! Vidiš, a mati je bila dobra! Rekla mi je, da moram potrpeti. Da so pač nekateri moški taki — ali to se mora potrpeti. Sem žena... In možje, nam poročeni možje, imajo vso pravico nad nami. In potem je bilo boljše, navadila sem se. Težko je priučiti se smradu — ali ide. Nekaj žive duše se zaduši, nekaj srca odmre, ali ide... Ti si bil zadovoljen. In naposled celo jaz. Imela sem postati mati. moje srce je oživel in zatrepetalo v sreči. Dete! Nebeška čustva so prešinjala mojo dušo. Dete!... Prišlo je mrtvo na svet. Doktor je dejal, — vsled tvoje krivde, — vsled tvoje »mladostne neopreznosti« je dejal... Kako rahlo, kaj ne?! Neopreznost, — to je lepše, kakor greh, zločin... Nagne se k njemu: Ali veš, kako sem te sovražila takrat?! Sovraštvo in maščevanje je živelo v meni. Kaj ti veš, kolikokrat sem se nagnila v noči čez tvoj obraz, in moje roke so se oklenile tvojega vratu! Mislil si, da je ljubezen, zakaj moji prsti so bili slabi, in jaz sem te objemala lokavo, da te zmamim, oslabim — in ti potem zatisnem grlo. Volovsko grlo imaš! Jaz to vem... Hotela sem te zadaviti.

Ivan tiho: Vedel sem že takrat.

Ana: Vedel si?... O, o...

Ivan: Vedel. Ne bil bi se branil... Ljubil sem te Ana, ne pozabi!

Ana: Ljubil si me?!... Ha, ha!... A tvoje baletke, pred katerimi si me poniževal?!

Ivan odločno, ali s trudnim, težkim glasom: Da, ljubil sem te, Ana. Ljubil sem te prej še, ko si bila še ono veselo, brezskrbno dete doma, in pozneje, ko si bila moja, — vse, — ves čas, in še pozneje, ko si pred tremi leti odšla... In sedaj pusti, naj še jaz govorim. Ne vem, ali je greh, da sem tak. Teško mi je radi tebe. Ali sam, sam se, glej, ne zavedan tako grozno vsega tega. Tudi drugi so taki. Vsi v mojih letih so taki, Ana. To pride. Mi nismo krivi. V prvih letih mladosti se prične, in potem odpada kos za kosom, kar je idealnega v naših dušah. Tovariši in prilike, vino in naša lastna kri, in mnoge izmed vas žen, vse je krivo, vse nas ugonablja. Tako živimo in se pridimo med seboj, skrunimo in smo skrunjeni, in naša srca otrpnejo, in samo še surovost nam ostane v duši. Tak sem bil, ko sem te spoznal, Ana. In prvikrat tedaj me je zapeklo v srcu, da sem tak onečaščen in zamazan. A imel sem te rad in snubil sem te. Ni se mi zdelo greh. Vedeti moraš, da so vsi drugi taki, kakor jaz. Malo je boljših, slabših mnogo. Morda sem bil bolj nesrečen kakor drugi, ali... Oni čisti, mladi ne pridejo v poštev, Ana. Vas dekleta može matere, da bi bile preskrbljene. Dobre partije hočejo, — raje dobro partijo kakor dobrega človeka, ki nič nima. Tako je v obče. In jaz sem bil taka dobra partija, in tvoja mati me je bila vesela. In jaz sem te rad imel, ali razumel te nisem. Pokvarjen sem bil, in moja čustva niso bila tako čista kakor tvoja. To te je moraló žaliti, to sedaj pojnim, ali takrat nisem hotel pojmiti. Bila si moja, razumeš! In ker si mi tako hitro zaprla dušo, jemal sem to, kar je bilo moje. Ti bi me bila lahko dvignila k sebi takrat, a bila si prenevedna za to. Prav nič

nisi poznala moža, njegove duše, njegovih čustev, nagonov in njegovih strasti. Morda bi me bila razumela, moje postopanje bi ti ne bilo tako strašno, in rešila bi me... Ker jaz sem te ljubil. — A ti si me samo tako neopisno zaničevala, in to me je le izzivalo. Moj Bog, saj ne veš, kako sem tudi jaz trpel. Kakor da je nek težek ogromen oblok pal name. A jaz nisem jeden izmed onih, ki kmalu klonejo... Upiral sem se in živel, kakor sem znal... A bilo je še slabje... Tedaj, ko je prišlo dete mrtvo na svet, mi je bilo, kakor da so mi srce živo iztrgali iz telesa z vsemi žilami in živci. Grozno mi je bilo. In ti si bila taka, tako strašna... A nisem se hotel udati. Ne, čemu?! Vse sem preživel, vse sem prenesel, kar me je srečalo v življenju, — tudi to priživiš, sem si mislil. Neki dan se mi je ona baletka vrgla v naročje, zaradi kateri si ti pozneje odšla. Vrgla se mi je, pravim. In jaz sem jo vzela, da tudi to poskusim, zakaj življenje mi je postajalo težko in strašno. Ko si ti odšla, sem samotaril. Tako sem bil sam, da me je bilo strah. Vedno sem bil sam, sam, sam... Sredi življenja sem stal, ki je vrelo in igralo krog mene, ali ostal sem sam. Tri leta nisem govoril z nikomur o sebi. O vsem, ali o sebi ne. A sedaj mi je težko. Ne morem več. Prišel sem po tebe. Pojdi z menoj! Vse ti hočem povedati, kar sem doživel, vse, kar me je zlomilo in vse, kar sem jaz pomandral... Nič nečem od tebe, nikdar se te ne dotaknem. Ali zvečer bi rad govoril, govoril, vse bi rad povedal iz duše, kar sem premišljeval ta leta. Jaz nisem kriv, Ana. Nekaj tretjega je krivo, — vse to naše ovzdušje, v katerem rastemo in živimo. Ali pojdeš z menoj, Ana?

Ana jokaje: Kako grozno sem nesrečna, moj Bog! Tako trudna sem, tako zmučena!

Ivan: Bedni smo mi ljudje! Pojdi z menoj! Nikogar nimaš, vsi so ti tuji in oddaljeni. Uničil sem te, ali jaz nisem ho-

tel. Ljubil sem te, in — ako ne jaz, kdo drugi. Sojeno je danes vam ženam tako... Pojdi, Ana! Ne morem ničesar popraviti, ali skrbeti hočem za te, da se odpočiješ. Tudi tebi so bila ta leta grozna, ta kruh po tujih hišah, tukaj kosilo, tam večerja. Hudo je prodajati pamet za kruh. Pojdi z menoj. Ako ozdraviš, poišči si druge sreče, ne bom ti zastavljal poti. Moje življenje je dokončano. Pojdeš?

A Ana trudno, resignirano: Pojdem.

DOPIS Z DUNAJA. LJUBA.

Ko sem čitala v »Dokumente der Frauen« spis J. Pergerja, nisem se mnogo menila zanj in mu tudi nobene posebne važnosti pripisovala. Ne omenjala bi ga tudi sedaj ne, ko bi mu ne bil g. Klemenčič toliko pozornosti privoščil. Prvič že zato ne, ker sem jaz v decemberski številki lanskega letnika govorila o združitvi eventualnega slovenskega društva z »občnim avstrijskim ženskim društvom« čegar glasilo niso »Dokumente der Frauen«, in drugič, ker vem, da prosto mislečo ženstvo Dunaja najbolj simpatizira z socij. demokrati, proti katerim se Perger najostreje izraža.

Dunajsko ženstvo si je ustanovilo uže več ženskih društev. Imamo »krščansko žensko društvo«, »ženski klub«, društvo delavk« (teh je celo več) i. t. d. Med vsemi društvii vendar zavzema »občno avstr. ž. društvo« prvo mesto. To društvo ima zdrava načela in izborna vodstvo. Med tem ko je »ženski klub« le za ženstvo višjih krogov, ki ne vedo kam s časom, je prej imenovano društvo za ženstvo vseh slojev, katerim je mar izobrazbe in pouka — ali pa pomoči. V tem društvu se prirejajo večeri z najrazličnejšimi vsporedi, ki so ali vsem pristopni, ali pa le za društvenike. Društvo ima le eno jedino sobo: čitalnico, ne pa, kakor »ženski klub«, celo vrsto prostorov,

kjer udje kvartajo, biljadirajo, kadijo, toa-lete in javne škanđale prerešeta vajo. »Obče avstr. ž. dr.« je na internacijonalni podlagi, ter že ima nekaj podružnic. Njegova internacijonalnost je priznana v pravih, in da tudi v praksi, to vidi lahko vsak, kedor je natančneje informiran. Tako n. p. so v odboru tudi zavedne Čehinje, ki ne zatajujejo svojega prepričanja. (Mimogrede omenjeno, je predsednica, gđc. Fickert, tudi mene prosila, naj stopim v v odbor, dasiravno ve, da sem Slovenka.) Vodstvo je v rokah jako inteligentnih in trezno mislečih dam, ki so sicer pristno nemškega mišljenja, kar se tiče njih lastne osebe, vendar pa podrejajo narodne interese obče človeškim. Da pa simpatizuje prosto mislečo ženstvo sè socijalnimi demokrati, tega mu ne more nihče zameriti, ker so oni ženski osvoboditvi najbolj pravični. Vsakemu je prijatelj ljubši nego nasprotnik.

Nekaj mi je g. Klemenčič pač iz duše govoril. To je čudna sodba slovenskih časnikarjev in Slovencev sploh napram »Slovenki«. Ko sem še bila med Slovenci in sem izmed ženskih listov le čitala »Slovenko«, sem čestokrat mislila: Zakaj neki pravijo, da ni »Slovenka« bogvekaj?! Meni ugaja. A mislila sem potem, da le zato, ker sploh nobenega ženskega lista več ne poznam, in njih kritika mi je imponirala in prepričana sem bila, »da ni »Slovenka« bogvekaj.« No danes mi njih sodba ne imponira več. Poznam skoro vse večje nemške ženske liste in lahko trdim, da se sme »Slovenka« (izvzemši morebiti berolinsko »Die Frau«) z vsemi postaviti v eno vrsto. Rada bi vedela, kaj neki odlikuje »Dokumente« tako, da bi bila proti njim »Slovenka« taka ničla!? Čemu priporočujejo slovenski listi iste? Priporočujte »Slovenko«, ki se bori za iste pravice, ima isti program kako »Dokumente«, samo da je »Slovenka« pisana v domačem jeziku. Vsa čast internacijonalni objektivnosti; — ampak